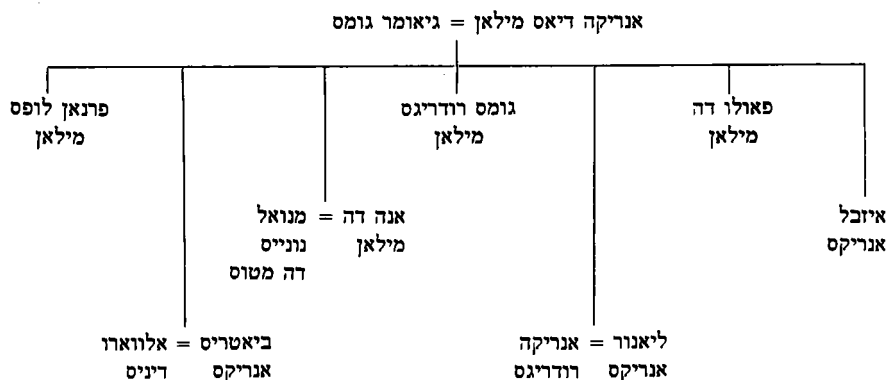

המידע על שורשיה של משפחת מילאן לוקה בחסר, ועל כן כל איזכור שלה בתיקו של פורטדו הוא בגדר חידוש. נבדוק תחילה את הגיניאלוגיה⁴⁵ של המשפחה:

ככל אודיינסיה סיפר גומס רודריגס, שוויסנטה פורטדו ביקש מפרנאן לומר מזמורי תהילים, וכן הזכיר את השיחה שהתנהלה במוצאי יום כיפור בין בני משפחת מילאן לבין פורטדו בעניין כת 'הקראים' (Carrajm).⁴⁶

ז. ויסנטה פורטדו ובית משפחת קארדוזו שבליסבון: אוקטובר 1606

האנוס ויסנטה פורטדו יצא ונכנס את גבולות המדינה הפורטוגאלית באופן חופשי יחסית. אפשר שפעל בדרך לא חוקית (אולי חילק דמי שוחד), אולם נראה שתמיד הצליח להשיג היתרי יציאה ואשרות כניסה. כבר בימים האחרונים של חודש אוקטובר 1606, בעת שבני משפחת מילאן נלכדו בספינתם בדרך להמבורג, שהה ויסנטה פורטדו בליסבון, אחרי שחזר מנסיעותיו ללונדון, המבורג ופלנדריה. התחנה הראשונה של פורטדו בפורטוגאל היתה אצל האנוס דיוגו לופס קארדוזו (Diogo Lopes Cardoso), שהתגורר בדירתו של אחיו, מנואל מנדס קארדוזו, מאחורי שכונת 'מגדלנה' (Magdalena) שבליסבון.⁴⁷ בעת הביקור היו בבית אנשים אלה:

45 אילן היחסין של משפחת מילאן הוזכר באופן חלקי בספרו של קלנבנץ — ראה: קלנבנץ, עמ' 486, מס' III.

46 עיין: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דפים 13-15, והשווה: דף 8. ייתכן שחומר נוסף מצוי בתיקי אינקוויזיציה אחרים מאותה תקופה.

47 בתיק נאמר: 'morava detras da Magdalena' [...]. ראה: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 28. לצערנו לא הצלחנו למצוא מידע נוסף על שכונה זו.

1. האנוס חורחה דה מאטוס, בנו של הפרוקוראדור הליסנסיאדו דיוגו דה מאטוס, שהיה letrado במקצועו.
  2. האנוס הצעיר דיוגו דה מאטוס, בנו של תומס פינאל, אחיינן של הפרוקוראדור דיוגו דה מאטוס.
  3. האנוס תומס פינאל, ששהה בברזיל.
- רדיפות האינקוויזיציה ב־1606 פגעו קשות באנוסי ליסבון; בשל כך החלו נוצרים חדשים, שידעו בוודאות שיד בית הדין תשיג אותם, לחפש מקלט בבתייהם הפרטיים של כמה אנוסים. מניחוח המשפט עולה שפרנאן לופס מילאן, עד ראשון במשפט פורטדו, ביקש מספר פעמים להסתתר בביתו של דיוגו לופס קארדוזו.⁴⁸ על אף שהתיק לא מגלה מאומה על טיב מערכת היחסים בין משפחת מילאן לבין משפחת קארדוזו, עולה ממנו שבני המשפחות 'קארדוזו־דה מאטוס' החלו להקפיד על מצוות בהשפעתם החזקה של בני משפחת מילאן. טענה זו מחזקת את דעתנו, שהבריחה להמבורג של משפחת מילאן, בעלת מסורת יהודית מושרשת, נעשתה מטעמי אמונה ודת.⁴⁹

האווירה היהודית, שחדרה לבית משפחת קארדוזו, לא פסקה לרגע, שכן 'ביום קיץ (אולי בשנת 1607) נפגשו ויסנטה פורטדו ועוד שני אנוסים, דיוגו לופס ודיוגו דה מאטוס, כדי לצום עד השקיעה של אותו יום כאות הזדהות עם תורת משה'.⁵⁰ לפי עדותו של פורטדו, היו בימים ההם עוד אנוסים שנהגו לבוא לבית משפחת קארדוזו: הרופא אסטבאן רודריגס, חורחה דה מאטוס, והסטודנט בנטו פינאל מקואימברה. בבית זה גרה גם אמו של האחרון. כל חברי הבית שמרו על מצוות היהדות ובקיומן רצו להיוושע, כי היא היתה 'טובה' (boa) להצלת הנפש.⁵¹

ת. ויסנטה פורטדו מבקר בקואימברה

פירורי מידע בלבד ניתן לשאוב ממשפט פורטדו על שהותו הקצרה בעיר קואימברה. במידע משלים שנתוסף לאודיינסיה של ה־7 במארס 1609, סיפר פורטדו ששנה בערך

48 ראה: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 19.

49 ראה: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 28.

50 'E hum dia no verão depois disto, nam se lembrando qual, morando elle declarante [...] vieram ter aly a sua casa os ditos Diogo Lopes e Diogo de Mattos, e aly praticavão todos tres no ieium daquelle dia, e disserão que o ieiuavão, estando תיק אינקוויזיציה, דפים 29-30.

51 האנוס חורחה רודריגס היה רופא שהתאלמן והתחתן שנית עם אשה ממוצא נוצרי. הם גרו ב־Calçada de Pee de Novais ברחוב סגור. חורחה דה מאטוס, אנוס מליסבון, היה מאפשר מפגשים של אנוסים בביתו וכנראה שבאחד מהם הכיר רופא זה. בנטו פינאל היה סטודנט למשפטים בקואימברה. ראה עליו בהמשך, פרק ח.

אחרי שחזר מאזור ביירה (Beyra),⁵² הגיע לעיר האוניברסיטאית המפורסמת, ושם התאכסן בביתו של סימון וואס (Simaõ Vaz), סטודנט מהעיר לאמגו, שאותה שעה נסע לבקר את דודו מיגאל וואס בעיר נאפולי שבאיטליה.⁵³

בהעדרו של בעל הבית, ביקר האנוס בנטו פינאל, סטודנט למשפטים באוניברסיטת העיר, את פורטדו. שם בין כותלי ביתו של סימון וואס, קיימו בנטו וויסנטה מצוות, ואמרו זה לזה: 'כי באמצעותן הם קיוו להיוושע'.⁵⁴ גם בהזדמנות זו הוסיף בנטו פינאל שהוא מרבה לקיים מנהגים יהודים, ומספרם היה כה גדול עד שהנוטריון לא הספיק לרשום את כולם.

קשה להעריך כמה זמן בילה פורטדו בביתו של וואס,⁵⁵ וכן כמה פעמים ביקר הסטודנט בנטו את ירידו ויסנטה, אך הדעת מחייבת שהיה זה יותר מביקור אחד, שכן פינאל התגורר בדרך קבע בקואימברה לצורך לימודים.

ט. פורטדו מתהלך ברחובות כיכר רוסיו בליסבון: 1606-1608

בתקופות שביקר בליסבון, אחרי שובו מפלנדריה בסוף 1606, לא נהג פורטדו לסגור את עצמו בכתיהם של מארחיו האנוסים, ולכן פעמים רבות יצא והתהלך ברחובות ילדותו. כיכר רוסיו היה ללא ספק נקודה טופוגרפית בעלת מטען רגשי-אמוצינאל מיוחד במסלולו, שהרי במקום זה דווקא קיימה האינקוויזיציה את 'תהלוכות האמונה', ויתרה מכך, שם היא ערכה את 'טקסי האוטו די פה', שנועדו להראות למאמינים את סופם של ה'מתייהדים' הכופרים בנצרות.

באחד מסיווריו בכיכר רוסיו, נפגש פורטדו עם ידיד נעוריו, האנוס פרנאו דה לוס-אי-מלו (Fernao da Luz e Mello). תוך כדי שיחה עמו, שאל אותו פורטדו מה שלום אחיו, וזה ענה 'שאחיו אנטוניו רודריגס חיי בליסבון, נחשב ליהודי בעל גולות (virtuoso) המקיים מצוות תורת משה'.⁵⁶ מאז שדברים אלה הושמעו באוזני

52 דומה שויסנטה פורטדו ביקר בכיירה בשנת 1607, אך אין בתיקו נתונים כלשהם על שהותו באזור.

53 'Estando [Vicente Furtado] pousado em casa de hum Simão Vaz [...] de Lamego, solteyro, [qu]e se foi para Nápoles para estar com hum seu tio que se chamava Miguel Vaz [...]'. תיק אינקוויזיציה, דפים 31-32. הסיבה לביקורו של סימון וואס אצל דודו באיטליה אינה מחזרת בתיק.

54 'Estando ambos sos na dita casa, vierão aly a praticar nas cousas da ley de Moyses, e disserão ambos hum ao outro, que tinham crença na dita ley de Moyses e nella esperavão salvarse'. פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 32.

55 אין לדעת האם אחר שובו של סימון מנאפולי עזב פורטדו את הבית, או שמא נשאר לתקופה נוספת.

56 'disse que o dito seu irmão era muito virtuoso e observante da ley de Moyses [...]'. פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 33.

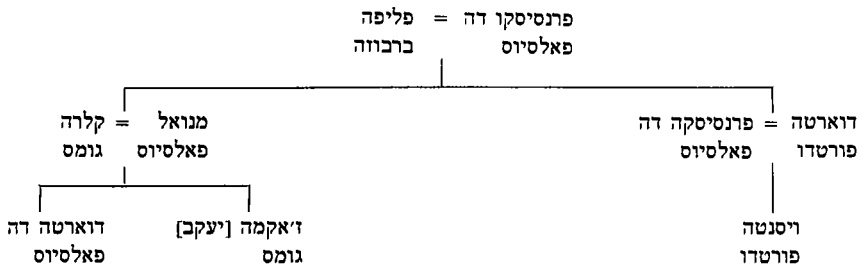
פורטדו, הלכה והתרחבה הפתיחות ביניהם והשניים הודו, שהם מאמינים בתורת משה ובאמצעותה הם מתכוונים להינצל. אין ספק שמן הסיפור עולה חשדנותם הגדולה של האנוסים כלפי ידֵי ילדות כשנפגשו אחר פרק זמן ממושך, לפעמים עשרות שנים, ואיך משפט מסוים בפי אחד מהם הספיק כדי לגרום לפתיחות ביניהם, והחשוב מכל – ניכרת כאן 'הזדהות מלאה' עם מעשים יהודיים.

באותה עת ביקר אצל פורטדו אנוס פורטוגאלי אחר, פרנאו אלוואריס מלו. דומה שהוא לא הפגין בקיאות בענייני יהדות, וכדי להגביר את התעניינותו והתמצאותו, נתן לו פורטדו ספר תהילים (ותפילות אחרות) בספרדית (em castelhana), שהוא – ויסנטה – קיבל כמתנה מהאנוס חירונימו פריירה החיי כיהודי בפלנדריה.⁵⁷ פרנאו אלוואריס מלו, שגם הוא היה נכנס ויוצא את ליסבון הרבה, החל ללמוד מקרוב את היהדות: 'היה צם בכיפור, פעם שמר את חג הפסח ואכל מצות, ואף האמין בישועת הנפש'.⁵⁸

נמצאנו למדים, שהענקת ספרי תפילה לאחים הצמאים לידע יהודי היתה אך תופעה מקובלת מאוד בקרב אנוסי ליסבון – זאת בתוך הבית פנימה ובסודיות מוחלטת. אין להניח לרגע שהאנוסים היו מסתכנים כמעשים אלה בפומבי, ברחובות העיר או בכיכרות.

י. ויסנטה פורטדו מבקר בבית משפחת אָמו בליסבון: 1606

לאנוס ויסנטה פורטדו היתה משפחה קרובה בעיר ליסבון: דודים ובני דודים מצד אָמו פרנסיסקה, ואלה שימשו לאנוס בית חם בימי ביקוריו בעיר; היתה זו משפחת פאלסיוס (Pallacios), הידועה בקרב משפחות אנוסי ליסבון.⁵⁹

57 עיין: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 34.

58 'tornandosse a entrar nesta cidade [Lisboa], o dito Fernao Alvarez Mello lhe disse que ieiuvava o ieiuv do quippur, e que tinha guardado hua paschoa do pão asmo, e que tinha comido nella por guarda e observancia da ley de Moyses, e que nella
59 פרטים על משפחת פאלסיוס – עיין: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דפים 36-37.

ב־1606 ביקר ויסנטה אצל משפחת פאלסיוס, ויש לשער שהקשר נשמר דווקא באמצעות בן דודו, ז'אקמה גומס (Jacme Gomes), שהיה כנראה בן גילו.⁶⁰ פורטדו סיפר לבית הדין שדיבר עם ז'אקמה על הביקור שהאחרון ערך לא מזמן בפלנדריה, וברור לכל שלשנים היו נושאים משותפים לשיחה. מתוך הדיאלוג ביניהם עולה, שהשיחה התמקדה סביב מצוות תורת משה, שידעו לשמור בפלנדריה, ושציות לתורה זו אכן יביא להם ישועה. עוד הוסיף פורטדו בעדותו, שז'אקמה והוא עצמו צ'מו ביום כיפור ובתענית אסתר, ואף נמנעו מלאכול בשר חזיר וארנב.⁶¹

מסתבר שז'אקמה התלהב מאוד מאורח החיים היהודי של בני האומה הפורטוגאלית בפלנדריה, והחליט לחזור אליה בשנית. בשוכו נפגש עם בן דודו ויסנטה, ואמר לו שהוא צחק לצלב, והשנים קיימו מצוות שבעזרתן קיוו להינצל.⁶² מידע מועט אך חשוב על אִמו של ז'אקמה, האנוסה קלרה גומס, מלמד שאף היא האמינה בתורת משה וציפתה לישועת הנפש.⁶³ קלרה זו פחדה מאוד מלהיתפס בידי האינקוויזיציה, אם כי הדבר לא מנע ממנה מלומר מזמורי תהילים sem gloria patri, מספר כתוב ספרדית.⁶⁴

התיק אינו מגלה דבר באשר לאחיו של ז'אקמה, גם הוא כמוכן בן דודו של ויסנטה פורטדו, והשתיקה אודותיו מוחלטת. כמו כן אין בתיק פרטים על מנאל דה פאלסיוס, דודו של ויסנטה, ודומה שהוא לא היה גר באותו בית עם אשתו קלרה ובניו ז'אקמה ודוארטה.⁶⁵

קשרים משפחתיים הדוקים קשר פורטדו עם בני משפחת פאלסיוס עם משפחת דה קראסטו,⁶⁶ שהיתה אף היא קשורה אליו מצד אמו פרנסיסקה. בשנת 1606 ביקר ויסנטה אצל האנוס הליסנסיאדו סימון בארכוזה דה קראסטו ורעייתו איזבל גומס, בבית השוכן בשכונת Sua Memade]?].⁶⁷ שעה שהזדמן פורטדו לביתם, שאלו בעלי הבית על מצב העניינים בפלנדריה, משום שהם משתוקקים לנסוע לשם כדי לקיים את תורת משה, כיוון שכאן [ז"א: בליסבון] אי־אפשר לקיימה, ושנכונותו קיימת אך

60 ראה: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 36.

61 'E que por guarda della [passavaõ] ieiuando e sem comer ate noite o ieium do quippur e o ieium da Raynha Esther, o qual deixavão de comer carne de porco e coelho'. פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 37.

62 '[...] riria do crucifixo, tratandosse como pessoas que tinham crença na dita ley de Moyses, e que nella esperavão salvarse'. פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 37.

63 ראה: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 37.

64 '[...] ella tinha hum livro de psalmos em castelhano [...]'. פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 37.

65 בתיק נאמר שפורטדו התארח בביתה של קלרה גומס (em casa de Clara Gomez), דבר לא מקובל במתן עדות, שהרי לרוב הזכר בעל הבית ו/או ראש המשפחה.

66 עיין: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דפים 40-41.

67 בתיק קשה לפענח את שמה של השכונה שבה התגוררה משפחת דה קראסטו. ייתכן שיש להעדיף בפענוח את המלים Sua Magestade על S. Mamede חסר המשמעות.

אין הוא יכול, ושכאן בליסבון הכל "טעויות" (erros), אבל כשיחסל את הכל מיד יסע לפלנדריה כי בכוונתו לשמור עליה כפי שליבו חפץ.⁶⁸ ברור שאחרי התבטאויות מעין אלה לא יכול היה פורטדו לסרב לבקשתם של הזוג דה קראסטו וסיפר בהרחבה על חיי האנוסים הפורטוגאליים במקום. בתום השיחה נשאר פורטדו עם דודיו וכולם קיימו יחד מספר מצוות יהודיות.

יא. חורחה רודריגס מבקר אצל הלטראדו ממדריד

כאמור, פורטדו ופרנאן לופס מילאן היו ידידים טובים מאז ימי ילדותם.⁶⁹ בחודש אוקטובר 1606, כשירד האינקוויזיציה רצתה להשיגו, מצא האחרון מקלט בכיתו של משפחת פורטדו. בתקופה זו בדיוק, ביקר אצל השניים אנוס שלישי, חורחה רודריגס, תושב ליסבון שחי במדריד,⁷⁰ וסיפר שפעם הגיע לדירתו במדריד 'איש מהאומה' (homem da caçaõ), לְטְרָאדו מאזור ביירה (Beira), שכדי לקשור עמו קשר נאלץ להתאמץ מאוד. מסתבר שהללו לא הבינו איש את רעהו מטעמי אמונה, ואף אחד מהם לא רצה להיחשף כיהודי, עד שבסופו של דבר גילה הלטראדו לחורחה רודריגס שהוא מאמין בתורת משה. חורחה שלח את הלטראדו לקנות ספר מקרא, שהרי לטראדו זה קרא והסביר כמה מן הפסוקים שבמקרא, וכך היה מקיים מספר מנהגים מהתורה. בתיק מסופר שמרגע זה ואילך 'השניים הרגישו את עצמם בנוח ומרוצים מן ההיכרות'.⁷¹ סיפור זה מלמד גם הוא על חששותיהם וחשדנותם של האנוסים במגעם הראשוני עם אנוסים אחרים, עד שנפתחו אלה לאלה והחלו יחד לשמור את מצוות היהדות ולקיימן.

68 'Estando na dita casa, [...] perguntou a elle declarante as cousas de Frandes, dizendo que desejavam muito de se ir para lá, para fazer as cousas da ley de Moyses, porque cá nam se podiam fazer, e que sua vontade era boa para as fazer e nam podia, e que tudo cá [em Lisboa] eraõ erros e que como se desembaraçasse de cá, logo se havia de hir para Frandes, e para lá poder guardar a dita ley de Moyses como desejava'. פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 40.

69 עיין: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דפים 4-10.
70 האנוס חורחה רודריגס, בנו של מנואל חורחה, עסק במסחר. הוא היה גר ברוסיו שבליסבון. גיסו היה פרנסיסקו דה אנדרדה. ראה: פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 54.

71 '[...] ambos viverão quietos e conformes por se averem conhecido [...]'. פורטדו, תיק אינקוויזיציה, דף 55.

יב. אחרית דבר

סיפור חייו של האנוס ויסנטה פורטדו, הצעיר הפורטוגאלי בן ה-26, כפי שמשתקף בתיק האינקוויזיציה, הוא עדות נאמנה למעשיו ולדרכו ביהדות ובחיפושיו אחר השורשים. בדיקה יסודית בתיק זה איפשרה לנו להסיק מספר מסקנות ראשוניות:

א. העובדה שמשפטו של פורטדו התנהל באופן מהיר יחסית, ללא עינויים, ובעזרת מידע מפי שני עדים בלבד מצביעה על כך שמוסד האינקוויזיציה לא התייחס אליו כאל 'מורה אנוסים' (mestre judaizante), העשוי ל'סכן' את סביבתו. כפי שהראנו, למד פורטדו מצוות ומנהגים יהודיים במגעו הישיר עם אנוסי לונדון, פלנדריה, המבורג ועוד.

ב. הנסיעות וההרפתקאות של ויסנטה פורטדו הקיפו אזורים נרחבים ומרוחקים אלה מאלה, דבר המלמד על הקשרים ההדוקים והבלתי פוסקים ששררו בין משפחות שלמות של אנוסים פורטוגאליים בתוך המדינה ומחוצה לה.

ג. המפגש בין האנוסים — שהיה לעתים מרגש ביותר — פותח לנו צוהר אל עולמם הפנימי של יהודים לשעבר שהורחקו והתרחקו מצור מחצבתם. ויסנטה פורטדו בא במגע עם 'משפחות גדולות' (כדוגמת משפחתו של אלווארו דיניס), ובהן ראש המשפחה ורעייתו, בנים ובנות, נכדים ונכדות, עובדים, שותפים לעסק ואף משרתים ומשרתות בתוך הכית. הדגשנו שבמפגשים אלה מוקדש זמן קבוע למצוות.

ד. אין ספק שגילו הצעיר של פורטדו הקל גם הוא על נסיעותיו, אם כי 'נוצרים חדשים' היו רגילים לצאת למסעות ממרכז של אנוסים אחד למשנהו, כדי לחפש את זהותם. אנוסים חצו גבולות הלוח ושוב, לעתים בחופשיות רבה. ברם, נראה שרצונו העז של ויסנטה לחקור את שורשיו היה המניע העיקרי שדירבן אותו להרפתקאות אלה.

ה. פסק הדין במשפט ויסנטה פורטדו, כלומר הסגרתו ל'בית ספר לחינוך נוצרי', מלמדנו שבראשית המאה ה-17 עדיין האמינה האינקוויזיציה הפורטוגאלית שבכוחה להחזיר אנוסים לחיק הכנסייה בדרכים של קאתכיזציה. עם זאת ברור, שקביעה זו דורשת מחקר נוסף ויסודי מתוך תיקי אינקוויזיציה נוספים ששרדו מאותה תקופה.

נספח מס' 1

מערך בית הדין במשפט ויסנטה פורטדו

		אינקוויזיטור ראשי: בישוף דום פדרו די קסטיליו. אינקוויזיטורים במשפט: ליסנסיאדו מגואל אלווריס טבאריס. ליסנסיאדו אנטוניו דיאס קארדרו. אלקאידי: דומינגוס טשיירה. מיירינו: דמיאו מנדס די וואסקונסלוס. גזבר בית הדין: פרנסישקו די בורחס. מקורב לאינקוויזיציה (פמיליאר): אנטוניו סילווסטרה. אורדינאריוס: ז'ואו סאראיווה. דומינגוס רודריגס. פראי לואיס די בייז'ה. רודריגו דה קונייה. רואי פרנאנדס די סנטיאגו. אבות מומחים: סימאו לופס. דומינגוס סימואיש. פראי גאספר דוס רייס. פראי פדרו בטישטה. דומינגוס סימואיש. פרנסישקו די בורחס. ברטולומאו פרנאנדס. עדים: פרנאו לופס מילאו. גומס רודריגס מילאו. אחראי על הוצאות המשפט: טשיירה. אחראי על סגירת התיק: ז'ואו אלווריס ברנדאו.
	{	
שניהם היו כמרים במנזר סארדומינגו שבעיר ליסבון.		
		נוטריונים: פרנסישקו די בורחס. ברטולומאו פרנאנדס. עדים: פרנאו לופס מילאו. גומס רודריגס מילאו. אחראי על הוצאות המשפט: טשיירה. אחראי על סגירת התיק: ז'ואו אלווריס ברנדאו.

הערה: ייתכן שפרנסישקו די בורחס מילא שני תפקידים במהלך המשפט: גזבר ביה"ד, ונוטריון (notario); שהרי בתום כל אודיינסייה היה הוא זה שחותם מטה. לא ברור לנו האם טשיירה הוא האלקאידי (alcaide), או שמא המדובר באדם אחר, שכן שם משפחה זה נפוץ מאוד בפורטוגאל. זיהוי של דומינגוס סימואיש, המופיע במשפט כנוטריון וכ'אב מומחה' המאשר את עדות הנאשם, מוטל אף הוא בספק. דמות נוספת שאינה קשורה ישירות למשפט, אם כי הוזכרה בתיקו של ויסנטה פורטדו, הוא ז'ואו אלווריס, הממונה על 'בית הספר לחינוך נוצרי' ע"ש סאו רוקה (São Roque) שבליסבון, שאליו נשלח כאמור האנוס ללמוד את חוקי הנצרות.

נספח מס' 2

תאריכון למשפטו של האנוס ויסנטה פורטדו

	1605
פירסום ה'תנינה הכללית' לאנוסים הפורטוגאליים. פורטדו עבר להמבורג לצורך עסקים.	16.1
פורטדו הפליג מהמבורג לתנדון.	21-20.1
פורטדו חגג סדר פסח בהמבורג.	אפריל
פורטדו בהולנד.	יוני-יולי

	1606
אוקטובר	11.10
קיום צום כיפור בליסבון.	28.10
ניסיון של פורטדו ואנוסים אחרים לעזוב את פורטוגאל לכיוון המבורג. פורטדו נשלח לבית ספר לחינוך נוצרי.	7.11
חקירה ראשונה לפי עדותו של פרנאו לופס מילאן.	
	1607
פורטדו הואשם שנית בכפירה.	8.3
פורטדו הכחיש את האשמות שהוטחו נגדו בחקירות קודמות.	9.5
	1608
פרנאן לופס מילאן ביקש אודיינסיה כדי להעיד על דרכו ביהדות.	19.5
פרנאן לופס מילאן קיבל אודיינסיה בבוקר. עד ראשון במשפט פורטדו.	20.5
גומס רודריגס מוזמן לבית הדין. [קונסולטה די פה?].	16.9
המשך החקירה שהחלה ב-16.9, וסיומה.	6.10
גומס רודריגס הואשם ע"י בית הדין בעוון התייהדות.	28.10
גומס רודריגס קיבל אודיינסיה. עד שני במשפט פורטדו.	29.11
	1609
פורטדו נעצר והוסגר לאינקוויזיציה בליסבון. נמטר לאלקאדי.	26.2
אודיינסיה ראשונה לפי בקשתו של ויסנטה פורטדו.	6.3
עדות נוספת לאודיינסיה הראשונה. עדות נגד דודו, סימון ברכוזה.	7.3
חקירה 'על אודות האמונה' (Sessaõ de Crença).	10.3
רטיפיקציה (תיקון אינפורמציה) שנמטרה מפי פורטדו בחקירות קודמות.	12.3
חקירה 'על אודות הגניאלוגיה' (Sessaõ de Genealogia).	14.3
עדות נוספת באודיינסיה לפי בקשתו של פורטדו.	18.3
אודיינסיה לפי בקשתו של פורטדו. במעמד זה הגיש התובע כתב-תביעה נגדו: הוחלט להחזירו אל חיק הכנסייה.	2.4
רטיפיקציה במידע שנמסר באתו יום, אחרי שנשלח לבית הסוהר.	2.4
פורטדו הוזמן לאודיינסיה לפי בקשתו. המשיך במסירת אינפורמציה לאינקוויזיציה על סמך זכרונו. הודעתו לא הועלתה בכתב.	4.4
פורסם פסק הדין של ויסנטה פורטדו בטקס האוטו די פה' שנערך בריביירה של ליסבון, בנוכחותו של האינקוויזיטור הראשי, הבישוף דום פדרו די קסטיליו.	5.4
פורטדו הוזמן לאודיינסיה לפי בקשתו. הועלו על הנייר הדברים שמסר באודיינסיה ב-4.4, אשר לא נכתבו 'מחוטר זמן'.	9.4
חקירה 'אודות שבועה וסודיות' (Termo de Juramento e do Segredo).	15.4
פורטדו הוזמן לאודיינסיה ראשונה אחרי שפורסם פסק דינו ב'אוטו די פה'.	27.4
במשך יומיים עסק בית הדין בקריאת אודיינסיות קודמות (בשעות הבוקר ואחר הצהריים). פורטדו מסר את שמותייהם של עשרות אנוסים שבא עמם במגע במקומות שונים.	7.5, 6.5
פורטדו הוזמן לאודיינסיה לפי בקשתו. הפעם הובא מ'בית הספר לחינוך נוצרי' (Escolas Geraes).	22.5
צורף לתיקו של פורטדו מכתב, המדווח על פסק דינו לאינקוויזיטור הראשי דום פדרו די קסטיליו; וצורפה בקשה להסגירו לבית הספר לחינוך נוצרי ע"ש סאו רוקה.	13.8
פורטדו הוזמן לאודיינסיה בבוקר. הגיע מבית הספר ע"ש סאו רוקה.	17.8
רטיפיקציה בנוכחותו של ויסנטה פורטדו. המושב נערך בבוקר.	11.9

30.10 פורטדו מביע חרטה על מעשיו ומבטיח לאינקוויזטורים לציית לחוקי הנצרות. על דעתם של אלה, הוחלט לשחררו מההסגרה (reclusaō) לבית הספר ע"ש סאו רוקה.

1615
12.8 בדיקה אחרונה בהליכי משפטו של ויסטנה פורטדו. סגירת התיק.

נספח מס' 3

רשימת מושגי-יסוד בתיקו של ויסטנה פורטדו

1. *communicava, se communicava*: מושג זה, שמשמעותו המילולית היא 'להתקשר', 'לבוא במגע', הוא ביטוי ל'קיום מצוות' או 'ביצוע מעשים יהודיים'. מופיע פעמים רבות — ראה: fols. 7, 24, 28, 31, 53-54, 59-60, 63, 67, 72-73, 77-78, 83, 90
2. *cuidar sus culpas*: במשפט אינקוויזיציה הכוונה היא שהנאשם 'ישמור בזכרונו את עברותיו', או 'ירענן את זכרונו מחטאיו', וכו', והיינו שלא ישכח לספר כלום לבית הדין. ראה למשל: 'Foi lhe dito que cuide bem em suas culpas, e as procure trazer a memoria [...] (fol. 50)
3. *Escolas Geraes*: הפירוש המילולי הוא 'בתי ספר כלליים', אך כוונת המושג היא 'בתי ספר לחינוך נוצרי' או 'בתי ספר לקאתכזים' שאליהם נשלחו אנוסים ללמוד את עקרונות הדת הנוצרית. ראה: fols. 4, 34, 75, 76, 82
4. *Carrajm / Carraim*: הכוונה ל'כת הקראים', והיינו כת של יהודים שקבלו רק את דברי המקרא בלבד. עיין: fols. 8, 14-15
5. *ajuntamento*: מילה בספרדית שמצביעה על 'התכנסות', 'התאגדות', 'התאספות', 'תא', 'חוג', 'עדה' — של 'נוצרים חדשים' או אנוסים. ראה למשל: *'e nam se affirma bem se no dito ajuntamento estava o dito Gomes Rodrigues [...] (fol. 8)*
6. *defesa e contraditas*: במילון האינקוויזיציה הכוונה ל'דרך הגנתו של הנאשם' במשפט, אלא שדרך זו היא פסולה מיסורה, שכן הנאשם נאלץ למסור עדות שתסתור את נימוקיו של העדים שהעידו נגדו. עיין: fol. 11
7. *último perdaō geral*: מילולית פירושה 'החנינה הכללית האחרונה'. עד שנפתח משפטו של פורטדו בשנת 1609, הספיקו להתפרסם ארבע 'חנינות כלליות'. הכוונה כאן ל'חנינה הכללית' ב-16 בינואר 1605, שהעניק האפיפיור קלמנס ה-VIII. עיין: *'no tempo que se publicou o ultimo perdaō geral [...] (fol. 16)*
8. *servia de portas adentro*: ביטוי זה קשור ל'משרתים' (*criados*) שעבדו למען האנוסים. כאשר אלה עבדו בתוך הבתים, נאמר ש'שירתו דלתות פנימה'. ראה את הרברים על האנוסה ברנקה רודריגס מגווארדה *'era a criada de Anrique Diaz, que servia de portas adentro na dita casa [...] (fol. 25)*
9. *casa enramada*: מושג זה מתקשר לחג הסוכות, והכוונה ל'סכך' ששמו האנוסים על הסוכה. ראה: fols. 58, 66-67

הגיניאלוגיה של האנוס ויסנטה פורטדו על-פי משפטו

הערה: כל הנתונים על קורות חייו של פורטדו לקוחים מחקירת האינקוויזיציה על אודות הגיניאלוגיה (Sessaõ de Genealogia), שנתקיימה ב-14 במאוס 1609. דברים אלה רשומים בתיק ב-48-51 fols.

הפניות ביבליוגרפיות

אורנן-פינקוס	אורנן-פינקוס, 'הקהילה הפורטוגזית בהאמבורג והנהגתה במאה הי"ז', ממזרח וממערב, ה, עמ' 7-57 (כולל נספחים מתורגמים מפורטוגאלית לעברית).
בינארט, היווצרות	H. Beinart, 'La formación del mundo sefardí', <i>Actas del I Simposio de Estudios Sefardies</i> , C.S.I.C., Madrid 1970, pp. 43-48, pp. 371-376.
בינארט, ראשוני	ח' בינארט, 'ראשוני של לונדון היהודית', מחקרי המרכז לפולקלור, ה (תשל"ה), עמ' י"א-כ"א.
היימסון כהן, רשימות	A. Hyamson, <i>The Sephardim of England</i> , London 1952.
כהן, דוארטה	E.M. Koen, 'Notarial Records in Amsterdam relating to the Portuguese Jews in that town up to 1639', <i>Studia Rosenthaliana</i> , vol. 1 (1967), vol. 2 (1968), vol. 3 (1969), vol. 4 (1970), vol. 5 (1971), vol. 6 (1972).
נכון	—, Duarte Fernandes, Koopman van de Portuguese Natie te Amsterdam, <i>Studia Rosenthaliana</i> , 2, 1 (1968), pp. 178-193.
סמואל	G. Nahon, 'Amsterdam metropole occidentale des sefarades au XVIIe siècle', <i>Cahiers Spinoza</i> , 3 (1979), pp. 15-50.
פאולו	W.S. Samuel, A List of Jewish Persons Endenized and Naturalised 1606-1799, <i>Trans. JHSE</i> , XXII, Miscellanies Part VII (1970), pp. 111-144.
פול	A. Paulo, <i>A Dispersão dos Sephardim: judeus hispano-portugueses</i> , Porto 1978.
	H. Pohl, <i>Die Portugiesen in Antwerpen (1567-1648)</i> , Wiesbaden 1977.

- Processo de Vicente Furtado, christão novo preso no carcere do Santo Officio desta cidade de Lisboa [em] 1609. פורטדו, תיק אינקוויזיציה פיילשנפלד
- A. Feilchenfeld, Anfang und Bluthezeit der Portugiesengemeinde in Hamburg, *ZVHG*, 10 (1897), pp. 1-2, *ZVHG*, 10 (1898), pp. 2-3. קאסטור
- A. Cassuto, 'Aus dem altestem Protokolbuch der Portugiesisch-judischen Gemeine in Hamburg', *JJLG*, 7 (1908), pp. 1-54, 159-210, *JJLG*, 8 (1910), pp. 227-290, *JJLG*, 9 (1911), pp. 318-336, *JJLG*, 10 (1913), pp. 255-295, *JJLG*, 11 (1916), pp. 1-76, *JJLG*, 12 (1920), pp. 55-118.
- H. Kellenbenz, *Sephardim an der unteren Elbe*, Wiesbaden 1958. קלנבנץ קפלן "קפלן, מנצרות ליהדות: חייו ופעלו של האנוס יצחק אורוביו די קאסטור, ירושלים תשמ"ג.
- A. Ribeiro dos Santos, Do desterro e dispersaõ dos judeus portugueses por diversas partes do mundo, Ms. B.N.L cod. 4597. ריביריו דוס סאנטוס
- I.S. Revah, 'Pour l' histoire des Marranes a Anvers: recensements de la "Nation Portugaise" de 1571 a 1666', *REJ*, 122 (1963), pp. 123-147. רווח
- P. Reils, 'Beitrag zur altesten Geschichte der Juden in Hamburg', *ZVHG*, 2 (1842), pp. 357-361. ריילס
- J. Mendes dos Remedios, A Dispersaõ, *Biblos*, II (1926), pp. 429-484. רמדיוס, הפזורה
- , *Os Judeus Portugueses em Amsterdam*, Coimbra 1911. רמדיוס, יהודים פורטוגאליים
- A. Schischa, 'Spanish Jews in London in 1492', *Trans. JHSE*, XXIV (1974), pp. 214-215. שישה